

БИОСФЕРЕН РЕЗЕРВАТ „УЗУНБУДЖАК”

Биосферният резерват „Узунбуджак” е най-големия резерват в българската част на Странджа планина и е на шесто място по площ сред резерватите в България. Дълги години той е и най-голямата защитена територия в планината.

Обявен е със Заповед № 2245 от 30.12.1956 г. на Министерство на горите и горската промишленост с цел съхраняване и опазване на представителни за Странджа горски съобщества от източен бук (*Fagus orientalis*) и източен горун (*Quercus polycarpa*) с участието на вечнозелени и листопадни храсти и тревисти южноевксински видове. Площта на резервата при неговото обявяване е 2385.8 ha. През 1987 г. е създадена и буферна зона с площ 488.1 ha. След измерване на горите в ДЛ „Кости” за изготвяне на Лесоустройствения проект през 1997 г. актуализираната площ на резерват „Узунбуджак” е 2602.6 ha.

Голямото научно значение и природозащитна стойност на резервата е отразено в неговия природозащитен статут на национално и международно ниво. Обявен на основание на Закона за защита на природата, през целия период на своето съществуване резерватът е имал най-строг режим. При обявяване на Природен парк „Странджа” през 1992 г. резерватът „Узунбуджак” запазва своя статут и заедно с другите резервати изгражда зона на най-строга защита. През 1998 г. със Закона за защитените територии е прекатегоризиран като природен резерват и представлява изключителна държавна собственост.

В международен план, още през 1977 г. „Узунбуджак” е обявен за биосферен резерват към програмата МАВ „Човек и биосфера”- проект 8 „Опазване на естествените екосистеми и съдържащият се в тях генетичен фонд” на UNESCO и е вписан в Световната Червена книга на биосферните резервати. Той е единственият резерват от тази категория, включващ представителни екосистеми от суббиома Странджански широколистни гори с вечнозелен подлес. Резерват „Узунбуджак” е вписан в листата на ООН на обектите с общосветовно значение. Европейската значимост на резервата е идентифицирана чрез определянето му като субмясто в КОРИНЕ мястото „Странджа” в проекта КОРИНЕ Биотопи. Основните мотиви за включването му са от ботаническо и хабитатно основание. Резерватът е част от Орнитологично важното място „Странджа” и има световно и европейско значение за опазване на орнитофауната.

Резерватът се намира в най-югоизточните части на България – на границата с Република Турция (42° 00' и 27° 45'), обхваща територии от землището на с. Сливарово (Кладара), община Малко Търново и е разположен върху северните и южните склонове на южно отклонение на Резовското било, разделящо водосборите на реките Велека и Резовска. Това отклонение е във водосборния басейн на р. Резовска. В по-голямата си част границите на резервата се оформят от реки – на север и запад от р. Лопушница, а на юг и югоизток от р. Резовска. В климатично отношение територията на резерват „Узунбуджак” попада в Странджанския климатичен район на южнобългарската климатична подобласт

със средиземноморско климатично влияние, на Континентално средиземноморската климатична област. Преки данни за климатичните показатели от района на резерват „Узунбуджак” липсват.

„Узунбуджак” е най-представителния резерват за южноевксинска флора и растителността в българската част на Странджа. Той осигурява опазването на коренни горски съобщества от южноевксински тип с висока естественост, реликтност и флористично богатство. Безспорни са основанията за включването му в мрежата потенциални „Важни места за растенията” (IPAs) в рамките на тази важна природозащитна инициатива, част от Глобалната Стратегия за опазване на растенията.

През голям период от време информацията за растителното разнообразие в резервата е много ограничена. С публикуването през 2004 г. на книгата „Флористична характеристика на биосферен резерват „Узунбуджак” (Природен парк Странджа)” с автори Чавдар Гусев, Светлана Банчева, Димитър Димитров, Цветомир Денчев, Доля Павлова, Йорданка Коева и Дико Патронов, на отговорните институции се предостави актуална и обективна научна информация, която може да се използва при управлението на резервата и мониторинг на биологичното разнообразие в него.

В растителната покривка на резервата доминират горските съобщества – 2446.1 ha (94 % от общата площ). Поляните и голините заемат 95.5 ha (3.7 %), а скалните масиви 40.8 % - (1.5 %) от площта.

Преобладават съобществата на източния горун (*Quercus polycarpa*) – 33.9 %, от които 6.3 % с монодоминантен дървостой, следвани от тези на: източния бук (*Fagus orientalis*) – 32.7 %, в т.ч. 13,3 % с монодоминантен дървостой; на благуна (*Quercus frainetto*) – 10.6 % в т.ч. 1.3 % монодоминантни; на цера (*Quercus cerris*) - 0.4 %; на обикновения габър (*Carpinus betulus*) - 0.4 %; на мъждрян (*Fraxinus ornus*) - 0.2 %. Смесените гори с участие на различни дървесни видове, без преобладаване, заемат 21.7%.

Специфичност и висока консервационна значимост на горската растителност в резервата придават следните дървесни и храстови съобщества: гора от източен бук (*Fagus orientalis*) с вечнозелен подлес от странджанска зеленика (*Rhododendron ponticum*), лавровишня (*Laurocerasus officinalis*) и колхидски джел (*Ilex colhica*); гора от източен горун (*Quercus polycarpa*) и благун (*Quercus frainetto*) с подлес от странджанска зеленика (*Rhododendron ponticum*) и понтийско бясно дърво (*Daphne pontica*); гора от източен горун (*Quercus polycarpa*) и благун (*Quercus frainetto*) с подлес от калуна (*Calluna vulgaris*); гора от източен горун (*Quercus polycarpa*) и благун (*Quercus frainetto*) с подлес от чашковидна звъника (*Hypericum calycinum*) и пухесто горянче (*Epimedium pubigerum*); гора от източен горун (*Quercus polycarpa*), благун (*Quercus frainetto*) и цер (*Quercus cerris*) с подлес от летнозелени храсти (*Mespilus germanica*, *Crataegus monogyna*, *C. pentagyna*, *Carpinus orientalis* и др.); смесена гора от лъжник (*Quercus hartwissiana*), цер (*Quercus cerris*), източен горун (*Quercus*

polycarpa), благуна (*Quercus frainetto*) и обикновен габър (*Carpinus betulus*); склерофилни храсталаци (псевдомаквиса) с преобладаване на грипа (*Phillyrea latifolia*).

В резервата се опазват едни от най-големите площи със „стари“ гори, изключително важни за опазване на биоразнообразието в Северна Странджа. Горите на възраст от 41 до 80 г. са 5.2 %, от 81 до 120 г. – 23.2 %, от 120 до 140 г. – 30.1% и над 141 год. – 40 % или „старите“ гори заемат 71 % от общата площ в резервата. Средната възраст на горите е 126 години, а най-възрастните – дъбови и източнобукови гори, са 220 годишни.

Резерватът впечатлява с флористичното си богатство и разнообразие.

Установените 651 вида и подвидове спорови и семенни растения, отнасящи се към 333 рода и 86 семейства, съставляват 37.8 % от видовете и подвидовете, 53.0 % от родовете и 70.2 % от семействата във флората на ПП „Странджа и респективно 16.7% от видовете и подвидовете, 37.1 % от родовете и 57.0 % от семействата в българската флора.

Една от специфичните черти на флората в резервата е висока численост на евксинския флорен елемент (31 вида или 18.9 %) спрямо останалите флорни елементи в субмедитеранската група и по този показател резерватът е първенец сред останалите защитени територии в ПП „Странджа“.

Друга отличителна черта на флората в резервата е високата концентрация на терциерни реликти – 52 вида или 82 % от общия брой на реликтите в природния парк и 66 % от числеността на този тип реликти в националната ни флора.

В резервата се опазват ефективно популации на 63 таксона висши растения с консервационна значимост на национално и европейско ниво. Те съставляват 46.6 % от консервационно значимите висши растения в ПП Странджа.

От флорния комплекс на резервата 33 вида са в списъка на защитените растения в България. Три вида, странджанска боровинка (*Vaccinium arctostaphylos*), странджанско подъбиче (*Teucrium lamifolium*) и пролетно ботурче (*Cyclamen coum*) са обект на Бернската Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природни местообитания. Два вида, пролетно ботурче (*Cyclamen coum*) и черноморска ведрица (*Fritillaria pontica*) са включени в списъка на IUCN.

Животинският свят в резервата е богат и своеобразен. По-характерни животни са чакалът (*Canis aureus*), който в недалечно минало се срещаше само в Странджа, а сега е защитен от закона и чувствително е разширил своя ареал и дивата свиня (*Sus scrofa*). Разпространени са също така благородният елен (*Cervus elaphus*), сивият хомяк (*Cricetulus migratorius*), полевката на Гюнтер (*Microtus guntheri*) и мишевидният сънливец (*Myomimus personatus*).

По поречието на реката са характерни безкракият гущер, или жълтокоремникът (*Ophisaurus apodus*), вдлъбнатоочелият смок (*Malpolon monspessulanus*), наричан още змия гущерница, който е единственият отровен смок в Европа, и леопардовият смок (*Elaphe citula*).

В резервата може да се открие и балканскиятт гекон (*Gymnodactylus kotschy*) – единственият представител на род Гекони, издаващи звуци.

От птиците се срещат испанското врабче (*Paser hispaniolus*), белочелата сврачка (*Lanius tubicus*) и много други.

Културно-историческо наследство. Въпреки своята отдалеченост „Узунбуджак” е разположен сравнително достъпно от селата Кости, Българи и Сливарово. В района на с. Кости има следи от античен и средновековен рудодобив, могилни некрополи, параклиси и стари манастири. Особен интерес представлява крепостта „Градището” край с. Българи – един от центровете на нестинарството в Странджа. Запазени са представителни образи на стари къщи, обявени за паметници на културата.

Режим. Биосферният резерват „Узунбуджак” е разположен в напълно безлюден район на вътрешна Странджа. Местното население от селата Кости и Сливарово е запознато традиционно с резерватния статут – защитената територия съществува близо половин век. Няма случаи на браконьерство.

Биосферният резерват „Узунбуджак” се охранява, управлява и контролира от РИОСВ – Бургас, отдел „Контрол и опазване на биоразнообразието”. За целта има назначен инспектор и охрана.

В процес на изграждане е **посетителски център**, който ще бъде разположен на около 15 км от с. Кости в близост до резервата.

Със заповед на Министерството на околната среда и водите са определени пътеки за посетителите през биосферния резерват „Узунбуджак”. Пътеките се маркират с указателни и информационни знаци и табели. Нарушителите се наказват по реда на Закона за защитените територии на Република България.